

Kestävyyssvaje – vai kestävyysvale?

Yleisradion MOT-ohjelma oli otsikoitu räväkästi huhtikuussa: *Kestävyyssvaje*. Ohjelmassa tarkasteltiin kestävyysvajeen olemusta ja soveltuvuutta poliittiseen päätöksentekoon.

Kestävyysvajeesta on tullut keskeinen termi poliitikkojen puheissa. Jo pitkään Suomen hallitukset ovat perustelleet sillä julkisiin menoihin kohdistuvia miljardileikkauksia. Tiivistetysti sanoen kestävyysvaje tarkoittaa julkisen talouden tulojen ja menojen välistä erotusta.

Suomen kestävyysvajetta arvioi suhteellisen säännöllisesti seitsemän eri tahoa. Ja miltä tulos näyttää? Kirjavaltta. Lopputulemana on yhteensä kaksikymmentä eri kestävyysvajelukua, vaikka laskukaava on kaikilla sama.

Syynä lukujen kirjavuuteen on se, että laskijat käyttävät erilaisia lähtöoletuksia. Oletusten määrittäminen merkitsee paljon, koska vajelaskelmissa arvioidaan tulevaisuutta kymmeniksi vuosiksi eteenpäin. Laskemassa tehdään oletuksia esimerkiksi siitä, miten vanhoiksi ja miten terveinä kansalaiset vas-

taisuudessa elävät. Kukaan meistä ei kuitenkaan voi tätä tietää.

Kestävyysvajeessa on kaksi erityisen merkittävää palasta: eläkemenot sekä hoito- ja hoivamenot. Ensi vuonna voimaan astuva eläkeuudistus myöhentää eläkkeelle siirtymistä, eivätkä eläkkeet enää ole yhtä suuri tekijä kestävyysvajeessa. Hoito- ja hoivamenot sen sijaan lisääntyvät väestön ikääntyessä.

Luvut ovat kaikkiaan huimaavia: yksi prosenttiyksikkö vajeluvussa merkitsee karkeasti kahden miljardin euron säästöpainetta julkisissa menoissa.

Kestävyysvajeen lukuihin voi kuitenkin suhtautua kahdella tavalla: ottaa luvut annettuna totuutena tai huomata niiden sisältämät epävarmuustekijät.

Ei tarvitse katsoa kuin lahden toiselle puolelle Ruotsiin, niin huomaa, miten eri tavalla kestävyysvajeeseen suhtaudutaan. Ruotsissa kestävyysvajeen laskee paikallisen valtionvarainministeriön alainen Konjunkturinstitutet. Se toteaa selväsanaisesti, että kestävyysvajeluku on yleisesti ottaen sopimaton talouspoliittisen päätöksenteon perustaksi.

Kestävyysvajeesta voi siis tulla kestävyysvale, jos sitä käytetään ymmärtämättä epävarmuustekijöitä. Kestävyysvajeluvut ovat lopulta pikemminkin valistuneita arvioita siitä, mitä mahdollisesti tapahtuu, kuin koko totuus tulevasta.

Kirsti Lehtinen
toiminnanjohtaja
kirsti.lehtinen@oaj.fi

Hållbarhetsgap eller hållbarhetslögn?

YLE:s MOT-program hade i april den rafflande rubriken: *Hållbarhetslögn*. I programmet granskades hållbarhetsgapets väsen och anpassningsbarhet i det politiska beslutsfattandet.

Hållbarhetsgapet har blivit en central term i politikernas anföranden. Redan en längre tid har Finlands regeringar med detta baserat sina miljardnedskärningar i de offentliga utgifterna. Koncentrerat sagt betyder hållbarhetsgapet skillnaden mellan den offentliga ekonomins inkomster och utgifter.

Finlands hållbarhetsgap uppskattas regelbundet från sju olika håll. Och hur ser resultatet ut? Brokigt. Slutresultatet är sammanlagt tjugo olika hållbarhetsgapstal, fastän uträkningsformeln är likadan för alla.

Orsaken till de brokiga summorna är, att uträknarna använder olika utgångsförmodanden. Förmodandena betyder mycket, eftersom i uträkningarna av hållbarhetsgapet beräknas framtiden för tio år framåt. I uträk-

ningen gör man till exempel förmodanden om hur gamla och hur friska medborgarna kommer att vara i framtiden. Ingen av oss kan ändå veta detta.

Det finns två synnerligen viktiga bitar i hållbarhetsgapet: pensionsutgifterna samt vård- och omsorgsutgifterna. Genom den pensionsreform som träder i kraft nästa år kommer möjligheten att gå i pension att skjutas framåt och pensionerna kommer inte längre att utgöra en lika stor del av hållbarhetsgapet. Vård- och omsorgsutgifterna däremot har ökat då befolkningen har blivit äldre.

Summorna är sammanlagt svindlande: en procentenhet i hållbarhetsgapet innebär grovt räknat ett två miljarder stort inbesparingsstryck på de offentliga utgifterna.

Man kan dock förhålla sig till hållbarhetsgapets siffror på två sätt: ta de angivna summorna som en sanning eller lägga märke till deras osäkerhetsfaktorer.

Man behöver bara bege sig till Sverige på

andra sidan viken för att kunna märka hur annorlunda man förhåller sig till hållbarhetsgapet. I Sverige beräknas hållbarhetsgapet av Konjunkturinstitutet som underlyder Finansdepartementet. Det uttrycker i klartext att hållbarhetsgapets siffror rent allmänt taget är en olämplig bas för finanspolitiska beslut.

Hållbarhetsgapet kan alltså bli en hållbarhetslögn om man använder det utan att förstå osäkerhetsfaktorerna. Hållbarhetsgapets siffror är sist och slutligen mera en upplyst uppskattning av vad som eventuellt kan hända än hela sanningen om framtiden.

Kirsti Lehtinen
verksamhetsledare

Ulla Bäck
översättning

